

Θεματική Ενότητα: «Η Αξία της Γλώσσας και η Γλωσσική κρίση»

→ **Γλώσσα**, με την ευρύτερη έννοια, συνιστά οποιοδήποτε σύνολο ή σύστημα τυποποιημένων συμβόλων, σημείων, ήχων ή κινήσεων, που συνθέτει έναν κώδικα επικοινωνίας, που αποτελεί μέσο ανταλλαγής μηνυμάτων. Ειδικότερα είναι, ο κατά ομάδες, κυρίως έθνη, καθιερωμένος κώδικας επικοινωνίας, που συνίσταται στην απόδοση συγκεκριμένων σημασιών με λέξεις και εκφράσεις (τόσο ως εσωτερικό οργανωμένο γραμματικό, συντακτικό και λεξιλογικό σύστημα, ως «λόγος», όσο και ως πράξη, εφαρμογή, δηλαδή ως «ομιλία»).

→ Η Γλώσσα αποτελεί κορυφαία διανοητική και κοινωνική λειτουργία του ανθρώπου και συνδέεται με την προαγωγή της ύπαρξής του, καθώς και τη δημιουργία και την ανάπτυξη του πολιτισμού του.

Αξία της γλώσσας:

Κοινωνικός & πολιτικός τομέας:

- Η γλώσσα και ειδικότερα η μέσω αυτής δυνατότητα του διαλόγου καθιστά εφικτή την επικοινωνία, και άρα τη γνωριμία μεταξύ ατόμων, επιτρέποντας έτσι την κοινωνικοποίησή τους. Οι άνθρωποι κατορθώνουν χάρη στη γλώσσα να εδραιώσουν τις φιλικές και επαγγελματικές τους σχέσεις, όπως και τις σχέσεις έρωτα και αγάπης. Επιπλέον, τους επιτρέπει να επιλέγουν και να αξιοποιούν από τον πλούτο της την κατάλληλη γλωσσική ποικιλία (π.χ. λεξιλόγιο, ύφος, κλπ)

- Σε ό,τι αφορά, μάλιστα, τα πολιτικά θέματα, η γλώσσα και ο διάλογος επιτρέπουν τη διατύπωση απόψεων, αλλά και την άσκηση κριτικού ελέγχου στις αποφάσεις και τις δράσεις των πολιτικών. Προκύπτει, έτσι, η ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών, εφόσον κάθε πολίτης μπορεί να έχει ενεργό ρόλο στα πολιτικά πράγματα της χώρας.

- Καθίσταται εφικτή η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων, καθώς μέσω αυτής είναι δυνατή η πλήρης έκφραση συναισθημάτων, ιδεών, αλλά και απλών πληροφοριών.

- Ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να εξωτερικεύει με ακρίβεια και πληρότητα τα συναισθήματά του και τις σκέψεις του, γεγονός που επιτρέπει στους ανθρώπους τη βάθυνση των μεταξύ τους σχέσεων, καθώς τους παρέχει τη δυνατότητα μιας πιο

ουσιαστικής γνωριμίας, αλλά και την ευκαιρία τροποποίησης της συμπεριφοράς τους, όταν διαπιστώνεται πως αυτή επενεργεί αρνητικά στο άλλο άτομο.

- Επιτρέπει την πραγματοποίηση, όχι μόνο απλών καθημερινών πράξεων ή βελτιώσεων, αλλά αποτελεί και προϋπόθεση για την ένταξη του ατόμου στην κοινωνική ζωή.

- Η γλώσσα, άλλωστε, επιτρέπει την εξωτερίκευση ενός ακόμη βασικού στοιχείου της ανθρώπινης προσωπικότητας: της φαντασίας. Έτσι, με τη βοήθεια του γλωσσικού κώδικα το άτομο μπορεί να αποκαλύψει και να διατυπώσει εκείνες τις σκέψεις του που υπερβαίνουν τα όρια του πραγματικού, και τα οποία συχνά βρίσκουν την ιδανική τους έκφραση στα έργα της λογοτεχνίας.

Πνευματικός τομέας:

- Με τη συνδρομή της γλώσσας -κυρίως μέσω του γραπτού λόγου- το άτομο κατορθώνει να έρθει σε επαφή με τα πνευματικά δημιουργήματα παλαιότερων εποχών, αλλά και με το τρέχον γνωστικό υλικό των διαφόρων επιστημών, επιτυγχάνοντας τον εμπλουτισμό των γνώσεών του και φυσικά τη γενικότερη πνευματική του καλλιέργεια.

- Η γλώσσα, άλλωστε, αποτελεί το βασικό εργαλείο μετάδοσης γνώσεων, καθώς καθιστά εφικτή, όχι μόνο τη μελέτη γραπτών κειμένων, αλλά και τη διεξοδική προφορική παρουσίαση των γνωστικών αντικειμένων από τους διδάσκοντες, με την παράλληλη αποσαφήνιση εννοιών που δυσχεραίνουν το μαθητή.

- Η σύνδεση της γλώσσας με τη συνολική ενίσχυση των πνευματικών και διανοητικών λειτουργιών του ατόμου είναι προφανής, υπό την έννοια πως ο γλωσσικός κώδικας αποτελεί βασικό φορέα σκέψης και συλλογισμών. Η διεύρυνση, επομένως, της γλωσσικής δεξιότητας του ατόμου, όπως και του λεξιλογίου του, προσφέρει το αναγκαίο υλικό για την επίτευξη νέων και πιο σύνθετων συλλογισμών, που ενισχύουν την αντιληπτική του ικανότητα.

- Ο γραπτός λόγος συνιστά βασικό μέσο διατήρησης του πνευματικού πολιτισμού ενός έθνους, παρέχοντας τη δυνατότητα στις νεότερες γενιές να γνωρίσουν τόσο τη λογοτεχνική όσο και την ιστορική παράδοση του τόπου τους.

Ψυχολογικός τομέας

- Η γλώσσα καθιστά δυνατή την εξωτερίκευση των συναισθημάτων του ατόμου, επιτρέποντας τόσο την εμπάθυση των ανθρώπινων σχέσεων όσο και την εκτόνωση των εσωτερικών εντάσεων. Το άτομο μπορεί να εκφράσει με σαφήνεια τη συναισθηματική του κατάσταση επιδιώκοντας μια ορισμένη αντίδραση ή ανταπόκριση από τους γύρω του.
- Η έκφραση των συναισθημάτων λειτουργεί κατά τρόπο θετικό στις ανθρώπινες σχέσεις, αλλά και στη γενικότερη συνύπαρξη των ατόμων, αφού καθιστά σαφές πως όλοι οι άνθρωποι -ανεξάρτητα από το φύλο, τη θρησκεία ή τον τόπο διαμονής τους- έχουν παρόμοια συναισθήματα, και άρα παρόμοιες συναισθηματικές ανάγκες.

Συνέπειες της περιορισμένης γνώσης και μη ορθής χρήσης της γλώσσας

- Καθιστά προβληματική την επικοινωνία με τις αναπόφευκτες ασάφειες και ανακρίβειες, που οδηγούν σε παρερμηνείες και παρανοήσεις.
- Δημιουργεί ένα αίσθημα αδυναμίας έκφρασης και εξωτερίκευσης του εσωτερικού κόσμου.
- Αποτελεί τροχοπέδη (= εμπόδιο) στην ανάπτυξη της πολιτιστικής ζωής κι στη γόνιμη επαφή με την παράδοση, που είναι άμεσα συνυφασμένες με τη γλώσσα.
- Δυσχεραίνει την προσπάθεια του ατόμου να κατανοεί ένα απαιτητικό κείμενο, ένα επιστημονικό ή λογοτεχνικό βιβλίο, να συμμετέχει σε συζητήσεις επιπέδου και στον εποικοδομητικό διάλογο. Αποτελεί, ουσιαστικά, μια μορφή λειτουργικού αναλφαριθμητισμού, που δεν επιτρέπει στον άνθρωπο να μετέχει ενεργά και να λειτουργεί αποτελεσματικά στην κοινωνία όπου ζει και δραστηριοποιείται.

Για να διαμορφώσουμε μια ουσιαστική σχέση με τη γλώσσα χρειάζεται:

Ατομικά:

- Χρειαζόμαστε άσκηση και συνεχή επαφή με πρότυπα γλώσσας. Είναι απαραίτητη η επαφή με τα λογοτεχνικά, επιστημονικά βιβλία, με τα δοκίμια, καθώς και με τη γραμματική και το συντακτικό.

Σχολείο:

- Οφείλει να αναβαθμίσει τα γλωσσικά μαθήματα και να δώσει έμφαση στη διδασκαλία ποιοτικών κειμένων.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού δεν είναι δευτερεύων, εφόσον από τη στάση του και τον τρόπο διδασκαλίας του θα μεταφέρει στον νέο την αγάπη, την ευαισθησία και το ενδιαφέρον ή την αδιαφορία για τη γλώσσα.

ΜΜΕ:

- Κρίνεται απαραίτητη η βελτίωση του τηλεοπτικού λόγου.
- Γλωσσική επιμόρφωση των δημοσιογράφων και των ανθρώπων της τηλεόρασης, αντικατάσταση ξένων λέξεων με αντίστοιχες ελληνικές, πρόσκληση σε εκπομπές ανθρώπων του πνεύματος με στέρεη γνώση της γλώσσας και υψηλή εκφραστική ικανότητα.

Γλωσσική κρίση:

- Βίαιη και μαζική εισβολή ξένων λέξεων στην καθημερινή μας επικοινωνία, την ενημέρωση, την ψυχαγωγία, την τέχνη, κλπ απειλεί με εξαφάνιση τις ελληνικές, αλλοιώνει τον χαρακτήρα της γλώσσας μας και οδηγεί στην παραγωγή μιας μεικτής γλώσσας, που ελάχιστη σχέση έχει με τα Ελληνικά. Το προφανές παράδειγμα είναι η χρήση του λατινικού αλφαβήτου στη θέση του ελληνικού, τα λεγόμενα *Greeklisch*, που αποξενώνει τους νέους από την εικόνα, αλλά και τη χρήση των ελληνικών λέξεων.
- Ο σημερινός Έλληνας αδιαφορεί για τη γλώσσα μας, όπως και για τη γενικότερη πνευματική του καλλιέργεια. Περιορίζεται σ' ένα φτωχό λεξιλόγιο, που ικανοποιεί ίσα ίσα τις επαγγελματικές του ανάγκες για καθημερινή επικοινωνία και αδιαφορεί για τον απεριόριστο λεξιλογικό πλούτο της γλώσσας. Το φαινόμενο προσδιορίζεται με τον όρο «λεξιπενία» και έχει πάρει διαστάσεις όχι μόνο γλωσσικού, αλλά και πολιτιστικού και, ευρύτερα, εθνικού προβλήματος.
- Ο λόγος, κυρίως ο γραπτός, υποβαθμίζεται, εξαιτίας των αλλαγών που επέφεραν οι τεχνολογικές εξελίξεις στην επικοινωνία, την ενημέρωση, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία: η ποιοτική ανάγνωση υποκαθίσταται από τη βιαστική και πρόχειρη ανάγνωση, ή αλλιώς και διαγώνια ανάγνωση. Ο λόγος υποκαθίσταται από την εικόνα,

ενώ το βιβλίο, όπως και η εφημερίδα, από τις τηλεοπτικές εκπομπές. Έτσι, δε διακινδυνεύει μόνο η γλώσσα, αλλά και ο ίδιος ο πολιτισμός, όπως τον γνωρίζουμε έως τώρα.

- Οι νέοι κάνουν συχνά εκφραστικά και συντακτικά λάθη, είναι αδύναμοι στο να παραγάγουν ποιοτικό και συγκροτημένο λόγο είτε γραπτό είτε προφορικό, συρρικνώνουν το λεξιλόγιο σε ελάχιστες λέξεις, χρησιμοποιούν αβασάνιστα και αδικαιολόγητα ξένες λέξεις αντί των αντίστοιχων ελληνικών, έχουν την τάση να χρησιμοποιούν αρκτικόλεξα και συντομογραφίες αλλοιώνοντας τη σημασία των λέξεων, κλπ.

Η αντίθετη άποψη και τα επιχειρήματά της:

Υπάρχουν κάποιοι που θεωρούν ότι η γλώσσας μας αντί να υποβαθμίζεται, εξελίσσεται. Με άλλα λόγια υποστηρίζουν ότι:

- Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, άρα και της έντονης αλληλεπίδρασης των λαών, είναι φυσικό η γλώσσα να μη μένει ανεπηρέαστη και στάσιμη, αλλά να δέχεται επιρροές και να αλλάζει.
- Το μορφωτικό επίπεδο των ανθρώπων σήμερα είναι σε γενικά πλαίσια ανώτερο, καθώς περισσότεροι συγκριτικά με το παρελθόν έχουν πρόσβαση σε ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση.
- Τα όποια «προβλήματα» εμφανίζονται στη γλώσσα είναι λογικό να υπάρχουν, καθώς αυτή έχει όχι στατικό, αλλά δυναμικό χαρακτήρα και συνεχώς εξελίσσεται και αλλάζει προκειμένου να ανταποκριθεί στις νέες επικοινωνιακές ανάγκες.
- Ο δανεισμός από ξένες γλώσσες είναι μια φυσική διαδικασία που συνέβαινε πάντοτε και αφορά όλες τις γλώσσες. Τα ξένα δάνεια δε λειτουργούν άλλωστε αρνητικά, αφού μπορεί να εμπλουτίσουν τη γλώσσα με νέες έννοιες και σημασιολογικές αποχρώσεις,
- Οι νέοι απλώς εκφράζονται ελεύθερα ικανοποιώντας επικοινωνιακές ανάγκες της ηλικίας τους, ενώ διαθέτουν την ικανότητα να προσαρμόζουν τον λόγο τους όταν οι επικοινωνιακές περιστάσεις το απαιτούν.